

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัตถุญตา
ผู้วิจัย	: พระครูเกษมธรรมสุนทร (กฤษณพล เขมธมฺโม)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	
	: พระมหาประมวล ฐานตุโต, ดร. ป.ธ.๖, พธ.บ. (ภาษาไทย), M.A. (Ling), M.A., Ph.D. (Pali & Bud).
	: พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ดร. ป.ธ.๖, พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Sanskrit), Ph.D. (Pali and Thesarāda)
	: ผศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงศักดิ์, ป.ธ.๗, พธ.บ. (ปรัชญา), M.A. (Bud.), พธ.ค. (พระพุทธศาสนา)
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕ / มีนาคม / ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัตถุญตา” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัตถุญตา ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันตามหลักปุคคลัตถุญตา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและนำเสนอ ด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีจุดมุ่งหมาย ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพทางวัตถุ เพื่อเป็นคุณต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยกายภาวนา ๒) ด้านสังคมกับเพื่อนมนุษย์ เพื่ออยู่ร่วมกับสังคม ด้วยศีลภาวนา ๓) ด้านจิตใจ ให้มีสมรรถภาพดี ด้วยจิตตภาวนา และ ๔) ด้านปัญญา ให้เห็นแจ้งและรู้เท่าทันตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาภาวนา ทั้งนี้ การพัฒนาตามแนวโอวาทปาติโมกข์ ต้องรู้จุดมการณ์ ๔ ประการคือ ๑) การดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ๒) มีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ๓) บรรพชิตไม่ฆ่า ๔) สมณะไม่เบียดเบียน รู้หลักปฏิบัติ ๓ ประการ คือ ๑) ละเว้นความชั่ว ๒) ทำความดี ๓) ทำใจให้ผ่องใส และรู้วิธีปฏิบัติ ๖ ขั้นตอน คือ ๑) ดำรงกาย ๒) ดำรงวาจา เพื่อรู้จักควบคุมพฤติกรรม ๓) ดำรงใจในปาติโมกข์ เพื่อเคารพกฎระเบียบของสังคม ๔) รู้จักประมาณในการบริโภค เพื่อบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างรู้คุณค่า ๕) อยู่ในเสนาสนะอันสงบ เพื่อฝึกนิสัยรักสงบและเกื้อกูลต่อการฝึกจิตได้ง่าย ๖) หมั่น

ฝึกอบรมจิตอยู่เสมอ เพื่อฝึกจิตให้มีสมรรถภาพดี และรู้เท่าทันต่อความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวง เมื่อกล่าวโดยย่อเป็นการพัฒนาพร้อมทั้ง ๔ ด้านคือ กาย ศิล จิต และปัญญา

กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัตถุญตา เป็นการพัฒนาด้านปัญญาให้มีสัมมาทิฐิ โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการเป็นเครื่องมือพิจารณาแยกแยะพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ไปตามลำดับ ๗ ขั้นตอน คือ ๑.การแสวงหาบัณฑิต ๒.การฟังคำสอน ๓.การเงี่ยโสตฟังคำสอน ๔.การจำคำสอน ๕.การพิจารณาคำสอน ๖.การปฏิบัติตามคำสอน ๗.การเผยแผ่คำสอน ซึ่งเมื่อฝึกอบรมไปตามลำดับดังกล่าวแล้ว ย่อมรู้และเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลทั้งหลาย และสามารถเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันตามหลักปุคคลัตถุญตา สามารถดำเนินตามขั้นตอนทั้ง ๗ คือ ๑) การแสวงหาบัณฑิต คือ อุปัชฌาย์หรืออาจารย์ เพื่อช่วยแนะนำร่ำสอน และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ๒) การฟังคำสอน เพื่อรู้จักรับความรู้จากบัณฑิตทางอายตนะทั้ง หก ๓) การเงี่ยโสตฟังคำสอน เพื่อศักยภาพในการรับความรู้ ด้วยการตั้งเจตนาไว้ดี มีใจเป็นกุศล หวังประโยชน์จากการฟังด้วยดี มีใจจดจ่อ จับใจความเป็น ความเคารพต่อผู้สอน และมีมารยาทที่ดี ๔) การจำคำสอน เพื่อบันทึกความรู้ให้ดำรงไว้ ด้วยการท่องจำ สาธยาย และจดบันทึก ๕) การพิจารณาคำสอน เพื่อกลั่นกรองความรู้ ด้วยการนำหลักกาลามสูตร และ หลักโยนิโสมนสิการ ๖) การปฏิบัติตามคำสอน เพื่อพิสูจน์ความรู้ โดยดำเนินตามหลักอิทธิบาทสี่ ๗) การเผยแผ่คำสอน เพื่อนำความรู้ไปขยายผล ด้วยการกระทำเป็นตัวอย่าง สอนด้วยปาก ใช้สื่ออุปกรณ์ และบูรณาการทั้ง ๓ อย่างเข้าด้วยกัน ซึ่งเมื่อดำเนินตามขั้นตอนทั้ง ๗ แล้ว จักเป็นเหตุให้พระภิกษุสงฆ์มีคุณภาพ รู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง และสามารถเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Thesis's title : An Analytical Study on process of Sangha development
Following the Pukkhalanyuta (Good Person's Doctrine)

Researcher's name : Phrakru Kasemdhhammasoonthon

Degree : M.A. (Buddhism)

Committee of Thesis Controllers' name :

: Phramaha Pramuan Thanadalto, Dr. Pali VI, B.A.(Thai)
M.A.(Ling.), M.A., Ph.D.(Pali&Bud.)

: Phramaha Doasayarm Vachirapanyo, Dr. Pali VI,
B.A. (Rel), M.A.(English), Ph.D.

: Assist. Dr. Sowit Bamrungphak Pali VII,
B.A.(Philosophy), M.A.(Bud.), Ph.D.(Buddhism)

Date of Graduate : 29 / MARCH / 2012

Abstract

The objectives of thesis titled 'An Analytical Study on Process of Sangha Development Following the Pukkhalanyuta (Good Person's Doctrine)' were to study the process of Sangha development in Buddhism, to study the process of Sangha development following Pukkhalanyuta, and to study on applying Pukkhalanyuta develop the Sangha at the present time. This was qualitative research by study all data from Tipitaka, academic documents on Buddhism, archaeology and related research for descriptive explanation.

The result of research were found that Pukkhalanyuta was a doctrine and important quality of a good person which reflected the process of Sangha development in the way of wisdom in order to have knowledge and take care others properly and truly and have ability to interact with others as appropriate by using Yonisomanasikara as the tools for distinguishing and screening them into the opposite ordered pairs of all steps.

Seven doctrines of good person were provided as the delicate process of wisdom development in all steps; in the first step, it was the process of seeking or searching the educated one or learning sources such as the noble monks, the wise men, the graduates, and the good friends or the good persons with morality who could be worthy as being model in the ways of life,

in the second step, it was the method of searching knowledge from the graduate which would help to develop wisdom by getting good and useful knowledge, in the third step, it was the method of potentiality development in order to get knowledge from the graduate which would help to develop wisdom by getting more effective knowledge, in the fourth step, it was the method of recording knowledge or saving knowledge which would help to develop wisdom by keeping knowledge stably, in the fifth step, it was the method of considering knowledge got from the graduate which would help to screen that was right or wrong, good or bad, proper or non-proper, useful or useless, after that could be selected to get rid of bad things and hold only good ones, in the sixth step, it was the method of practice on the graduate's teaching which would help to prove the results by oneself, in the seventh step, it was the method of propagating knowledge which would be useful to others and that knowledge would turn back as useful in society completely.

Applying the Pukkalanyuta in order to Sangha development at the present time could be practiced by oneself in seven steps as follows; 1. Searching the graduate, it was to seek the good person with morality, knowledge, ability, and expert on that field, after found him, one should associate with him in order to get refuge in the way of suggestion, teaching, warning words and good model for life-living, 2. Listening to his teaching, it was to get knowledge from the graduate who was the source of learning in order to collect knowledge by watching, listening, smelling, touching, and considering, 3. Listening his teaching carefully, it was to get knowledge wisely in order to get the knowledge effectively, 4. Recording his teachings, it was to maintain the worthy knowledge in order to be stable, 5. Considering his teachings, it was to distinguish and screen that knowledge in order to practice rightly and properly, 6. Practicing on that knowledge, it was to bring that knowledge for practice in order to prove the results by oneself, and 7. Propagating that knowledge, it was to bring that knowledge to extend results in order to give benefits to others and public society for getting happiness and prosperity in the next ways of life.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากความเมตตาช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยใคร่ขออนุญาตรับนามไว้ในที่นี้ เพื่อแสดงความขอบพระคุณคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ทั้ง ๓ ท่าน คือ ๑.พระมหาประมวล ฐานตฺโต, ดร. ที่ได้เมตตาได้รับเป็นประธาน ควบคุมวิทยานิพนธ์ ๒.พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ดร. ที่ได้เมตตาได้รับเป็นกรรมการ ๓.ผศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ที่ได้เมตตาได้รับเป็นกรรมการ ซึ่งทั้ง ๓ ท่าน ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุง อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยครั้งนี้อย่างยิ่ง และอีก ๒ ท่าน ที่ขาดไม่ได้ คือ ๑.ผศ.ดร.ประจิตร มหาหิง ที่เมตตาเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ๒ ดร. ประจัญ จันเดิบ ที่เมตตาเป็นกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ โดยทั้งสองท่านได้ถวายคำแนะนำ อันเป็นประโยชน์เกื้อกูลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

ขอขอบคุณขอบใจแด่พระมหาพิสิฐ วชิรปัญโญ ที่เอื้อเฟื้อและแนะนำประโยชน์ ช่วยให้เกิดความสะดวกต่อการทำงานเป็นอย่างดี และสบายใจเมื่อติดต่oprสานงาน ตลอดถึงพระนิสิต เพื่อนร่วมห้องเรียนทุกท่าน ที่มีน้ำใจช่วยเหลือทำบุญแก่ข้าพเจ้า และให้ข้าพเจ้าได้ทำบุญด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกปลื้มใจที่มีมิตรดี และมีกำลังใจศึกษาเสมอมา

สุดท้าย ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งไม่อาจระบุนามในที่นี้ได้ทั้งหมด ที่มีอุปการะ ช่วยชักจูง ผลักดัน สนับสนุน ส่งเสริม และเป็นกำลังใจ ถวายปัจจัยเป็นค่าศึกษาเล่าเรียนบ้าง เป็นค่าพาหนะบ้าง เป็นค่าอาหารบ้าง บางท่านทำอาหารถวาย และที่ลืมไม่ได้ คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ตลอดถึงคนขับรถ และชาวบ้านวังผาคำทุกท่าน ที่เข้าใจและช่วยแบ่งเบาภาระกิจการงานทางพระศาสนาแทน ทำให้ข้าพเจ้าเบาใจได้มาก ให้มีโอกาสดำเนินการจนประสบความสำเร็จ จึงขออุทิศงานวิจัยนี้เป็นเครื่องตอบแทนแด่บุพพการีผู้ให้อุปการะคุณต่อข้าพเจ้าทุกท่าน ทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ มีโยมบิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และญาติมิตรเป็นต้น ของงานวิจัยนี้จึงสำเร็จประโยชน์แก่ผู้สนใจใคร่ศึกษาโดยทั่วหน้ากัน เทอญ

พระครูเกษมธรรมสุนทร (กฤษณพล เขมธมฺโม)

วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ก
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๑
๒.๑ ความหมายของการพัฒนา	๑๑
๒.๒ จุดมุ่งหมายของการพัฒนามนุษย์ ๔ ด้าน	๑๔
๒.๒.๑ ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	๑๖
๒.๒.๒ ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมกับเพื่อนมนุษย์	๑๖
๒.๒.๓ ด้านจิตใจ	๑๘
๒.๒.๔ ด้านปัญญา	๒๐
๒.๓ การพัฒนาตามแนวโอวาทปาติโมกข์ ๓ ส่วน	๒๒
๒.๓.๑ รู้อุดมการณ์	๒๓
๒.๓.๒ รู้หลักการปฏิบัติ	๒๔
๒.๓.๓ รู้วิธีการปฏิบัติ	๒๕
๒.๔ การพัฒนาตามแนวคณกโมคคัลลานสูตร ๖ ขั้นตอน	๒๕
๒.๔.๑ สรรวมในปาติโมกข์	๒๕

๒.๔.๒	สำรวจอินทรีย์	๓๓
๒.๔.๓	รู้จักประมาณในการบริโภค	๓๔
๒.๔.๔	ประกอบความเพียรเป็นเครื่องต้น	๓๕
๒.๔.๕	มีสติสัมปชัญญะ	๓๖
๒.๔.๖	อยู่ในเสนาสนะอันสงบ	๓๗
๒.๕	สรุป	๔๐
บทที่ ๓	กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัญญุต	๔๑
๓.๑	ความหมายของปุคคลัญญุต	๔๑
๓.๒	แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนามนุษย์	๔๓
๓.๒.๑	แนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่ยั่งยืน	๔๓
๓.๒.๒	ทฤษฎีการพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธธรรม	๔๖
๓.๓	การพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ตามหลักปุคคลัญญุต	๔๕
๓.๓.๑	การแสวงหาบัณฑิต	๔๕
๓.๓.๒	การฟังคำสอน	๕๔
๓.๓.๓	การเจียไสดฟังคำสอน	๕๗
๓.๓.๔	การทรงจำคำสอน	๕๘
๓.๓.๕	การพิจารณาคำสอน	๖๐
๓.๓.๖	การปฏิบัติตามคำสอน	๖๔
๓.๓.๗	การเผยแผ่คำสอน	๖๕
๓.๔	สรุป	๖๗
บทที่ ๔	วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันตามหลักปุคคลัญญุต	๖๘
๔.๑	การแสวงหาบัณฑิต	๖๘
๔.๒	การฟังคำสอน	๖๘
๔.๓	การเจียไสดฟังคำสอน	๗๒
๔.๔	การทรงจำคำสอน	๗๖
๔.๕	การพิจารณาคำสอน	๘๐
๔.๖	การปฏิบัติตามคำสอน	๘๗
๔.๗	การเผยแผ่คำสอน	๘๕
๔.๘	สรุป	๙๐

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๕๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๕๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๕๔
บรรณานุกรม	๕๕
ประวัติผู้วิจัย	๕๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๕ พระไตรปิฎกอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๒๕ โดยได้กล่าวแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/และหน้า ตามลำดับ เช่น วิ.จ. (บาลี) ๔/๒๕/๑๑. หมายถึง วินัยปิฎก จูฬวรรค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๒๕ หน้า ที่ ๑๑. หรือ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕. หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๓๐๕ หน้า ที่ ๒๖๕. หรือ ม.ม.อ. (ไทย) ๒๒/๒๓. หมายถึง มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ พระไตรปิฎกอรรถกถาแปล เล่มที่ ๒๒ หน้า ที่ ๒๓.

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จูฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.มหา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อ.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.สตุตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)

อ.อ.อ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)
 จ.อ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ม.อ.อ. (ไทย) = มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ปปัญจสุทนี มูลปัณณาสก์อรรถกถา(ภาษาไทย)
 จ.อ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)